

sposobni da ispune istorijska obećanja da će izgraditi novo demokratsko društvo jednakosti. Na početku 21. veka sasvim je iščezla centristička saglasnost liberalnih ideologija 19. veka – levog i desnog centra. Volderstine je uveren da je prekretnica bila 1968, kada je nastupila i fundamentalna promena, koja je 1989. samo burno obelodanjena. Tada smo stupili smo u dugi period haotične izmene svetskog sistema, čiji ishod je neizvestan.

Neizvesnost ishoda povezana je sa nemogućnošću jasnog razdvajanja pojedinačnih činilaca promena i predviđanja razvoja svakog ponaosob, npr. vojnih i ekonomskih činilaca. Neizvesnost najčešće diktira rezultat podudaranja različitih činilaca. Važan globalni činilac sovjetskog sloma bio je vojne prirode, koji se, doduše, teško može razdvojiti od ekonomskog. U kojoj meri sovjetski slom potvrđuje teoriju o svetskom sistemu, naime, to da je istorija hegemonih sila bila pre svega serija revolucija u "proizvodnji", čije se središte geografski pomera: centar merkantilne revolucije bio je u Holandiji, industrijske u Britaniji, a druge industrijske masovne proizvodnje u SAD (Bosswell 1995). Vodeće svetske sile do sada su bile države nastale nakon globalnog rata sa izrazitom vojnom nadmoći, raspolažući sa preko 50% sveukupne sile na moru. Snažna mornarica objašnjava izvor ekonomske hegemonije. U svetskoj ekonomskoj teoriji uspon i pad država rezultat je neravnomernog ekonomskog razvoja, a jedino Habzburška imperija nije bila ekonomski inovativna.

Međutim, da li uvek vojna dominacija prelazi u ekonomsku hegemoniju? Portugalija u 16. veku i Britanija u XVIII. veku imale su nadmoćnu mornaricu, ali ipak nisu gospodarile čitavim svetskim sistemom. Nije prevlast svih imperija počivala na ekonomiji. Nadmoć Habzburga i Rimokatoličke crkve počivala je na imperijalnoj prinudi i kulturnoj nadmoći, a ne na ekonomiji (Bosswell 1995). Teorijski obrazac razdvaja istorijske procese na nužne i dovoljne, a istorijsko objašnjenje uspona svake hegemonne sile uključuje mnoštvo sadržaja iz posebnih istorija, slučajnih događaja i sporednih zbivanja. Konkretna zbivanja jesu važna za potpunije razumevanje uzročnih procesa i njihovo razdvajanje, ali nedostatak analitičke strogosti olakšava rasplinjavanje u istorijsku priču pa sprečava čak i hipotetičku sintezu. Zato treba kombinovati analitički i pripovedački pristup i nešto opširnije prikazati ulogu vojnog činioca.

### 2. 2. 3. VOJNI ČINIOCI I "ZVEZDANI RAT".

Od spoljnih činilaca srednjeg obima verovatno su najvažniji vojni. Zbog trke u naoružanju vojna industrija svuda je imala prioritet. Opšte mesto većine analiza je da je sovjetska vojna industrija bila poražena u poslednoj fazi hladnog rata, tzv. "zvezdanom ratu". Ekonomija nije bila kadra da stvori novu generaciju oružja, tražio se kompromis za ograničavanje naoružanja ili za eventualno povlačenje iz Istočne Evrope, a lager se više nije mogao držati. Rečju, "zvezdani rat" podstakao je reforme u SSSR-u. Pitanje je da li su Gorbačov i njegovi oponenti konzervativci mogli priznati vojni kolaps, a da se SSSR ne razbije (Schlappentogh 1997, Rutland 1998, Corcoran 1990)? Isključivi Z. Bžežinski tvrdi da u Rusiji nije bila na delu organska negacija komunizma, već slom neefikasne totalitarne države u konkurenciji sa SAD. Ova konkurencija, a ne demokratski pokret, uslovljava sovjetski slom (Brzezinski 2000). Simensen je oprezniji kada iznosi ocenu da je Gorbačov izgubio trku ne sa SAD nego sa opštom globalizacijom.

Kako su tekli ovi procesi? U periodu Brežnjeva porasla je sovjetska vojna ekspanzija, jer je američki vojni vrh bio opterećen poslevijetnamskim sindromom. Početkom 1980-ih nova